

**DIGITALIZÁCIA INFORMAČNÉHO SYSTÉMU A SPRACOVANIE PROFESIONÁLNYCH INFORMÁCIÍ, AKO
PODKLADY PRI TVORBE TEZAUROU CELULÓZO-PAPIERENSKÉHO PRIEMYSLU**

Alena ZUZÁNKOVÁ

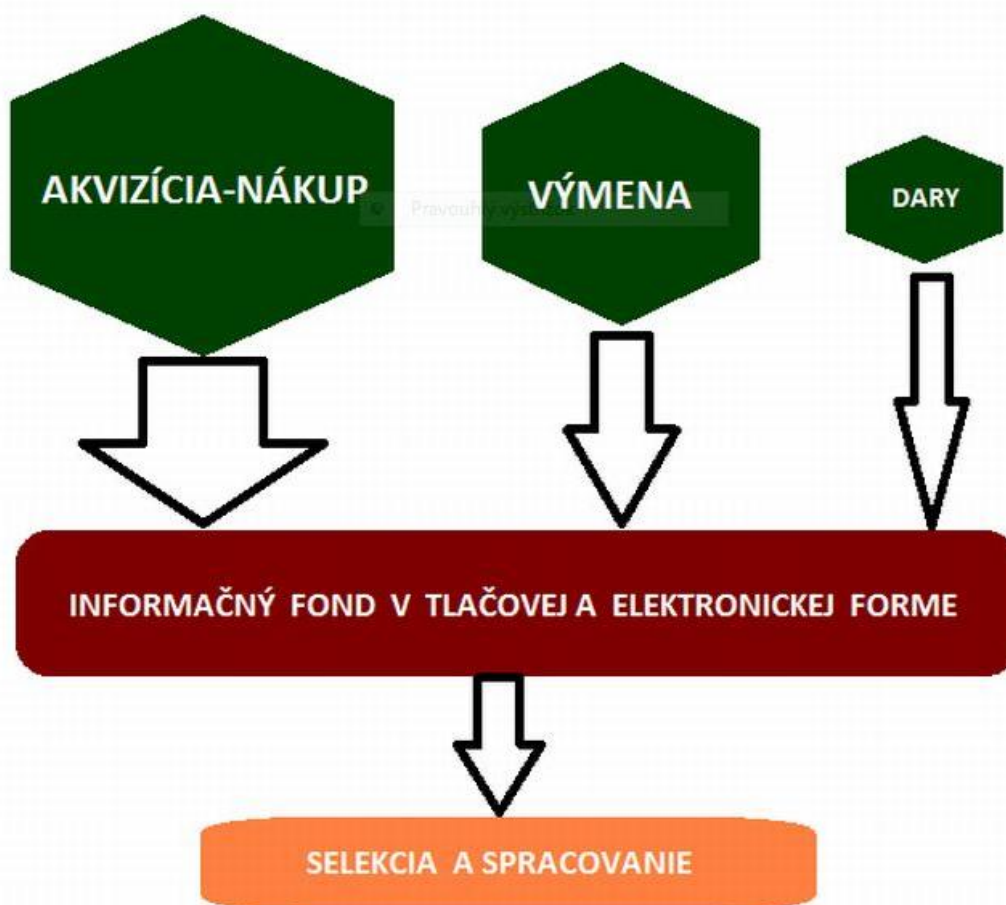
Výskumný ústav papiera a celulózy a.s.

zuzankova@vupc.sk

INFORUM 2014: 20. ročník konferencie o profesionálnych informačných zdrojích

Praha, 27. -28. 5. 2014

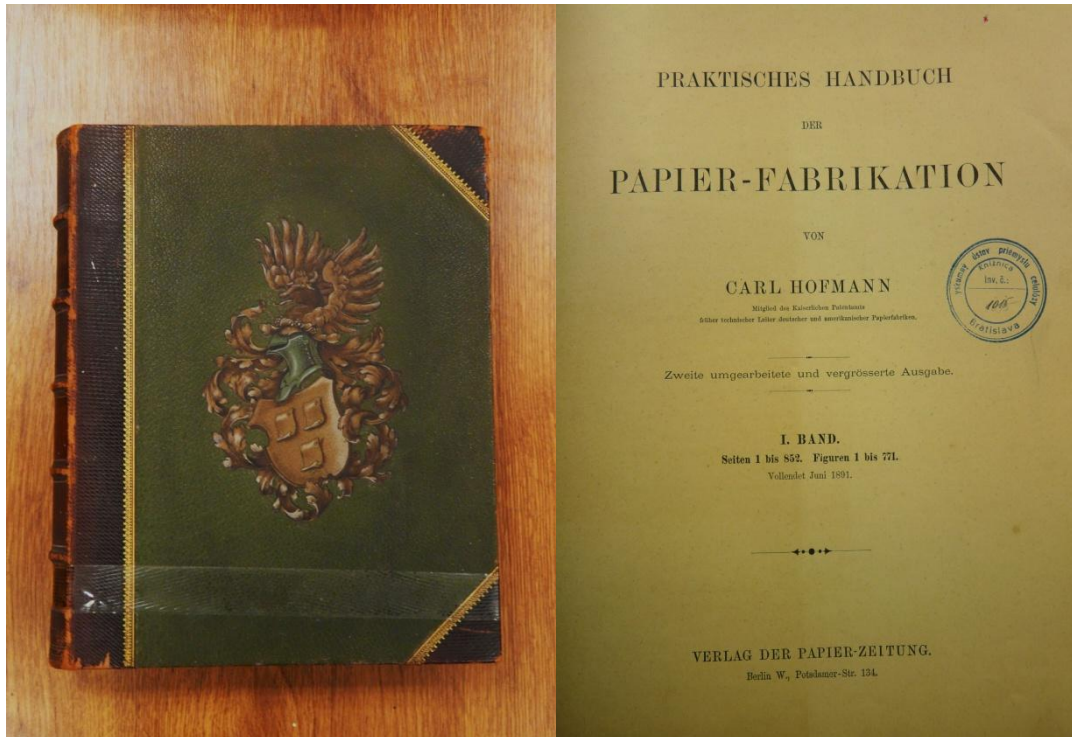
Hlavným zámerom je prepojiť spracované informácie a digitalizáciu profesionálnych informačných zdrojov s tvorbou tezauru odborných termínov celulózo-papierenského priemyslu. Zvýšená kvalita a komplexnosť poskytovaných informácií vyžadujú podporu procesu zjednocovania terminológie a následné vypracovanie metodiky využívania súborného materiálu - tezauru odborných termínov - pri rešeršných, študijno-rozborových a hodnotiacich prácach. Využívanie všetkých dostupných informačných zdrojov spolu s aplikáciou moderných digitálnych postupov zvyšuje úroveň poskytovaných profesionálnych informácií pre vypracovanie rešeršných podkladov potrebných na porovnanie a hodnotenie úrovne vedy a techniky riešených a plánovaných výskumných úloh a projektov. Špecializovaná technická knižnica VÚPC a.s. svoj rozsiahly fond informačných materiálov buduje z viacerých zdrojov, ako nákupom, výmenou, darmi a materiálmi získanými z účasti na rôznych odborných akciách, na základe členstiev v rôznych odborných zoskupeniach.

Obr. 1 Prehľad informačných zdrojov informačného fondu knižnice VÚPC

Po evidencii informačného materiálu, následnom výbere a zhodnotení vhodnosti odbornej publikácie pre spracovanie do vlastnej databázy ADIS CELPA, článok, kniha, prípadne jednotlivé kapitoly kníh sa anotačne spracujú a zatriedia do jednej zo 16 tematických skupín obsahujúcich celulózo-papierenskú problematiku v celom rozsahu. Anotácia vystihujúca podstatu informácie v rozsahu cca 10-12 viet, spracovaná podľa pravidiel používaného softvéru, sa opatrí rôznymi selekčnými nástrojmi, ktoré sú z hľadiska potrieb užívateľov najčastejšie využívané. Všeobecne najvýznamnejším selekčným nástrojom sú kľúčové slová. Medzi ďalšie využívané selekčné nástroje patrí meno autora, zdroj informácie, tematická skupina, dátum spracovania a prípadne ďalšie, určené na základe potrieb koncových užívateľov. Selekčné nástroje sú potrebné pre spätné vyhľadávanie požadovaných informácií danej problematiky. Výhodou je znalosť viacerých selekčných nástrojov, ktoré správnym prepojením a kombináciou zvyšujú úspešnosť rešeršovania. Digitalizácia informačného fondu má pre špecializované knižnice s orientáciou na technické vedy viaceré významné výhody. Medzi najhlavnejšie patrí rozšírenie možností uchovania fondu v neporušenom stave, za súčasného prístupnosti originálu. Táto skutočnosť je významná v prípade historických materiálov, originálov hodnotných kníh, konferenčných materiálov a časopisov. Konkrétne, technická knižnica pri VÚPC vlastní vo svojom fonde historické knihy, časopisy a rôzne originály písomných materiálov, v ktorých je zaznamenaný vývoj celulózo - papierenského priemyslu na Slovensku, aj v okolitých krajinách. V informačnom fonde knižnice sa sústreďujú odborné materiály od založenia

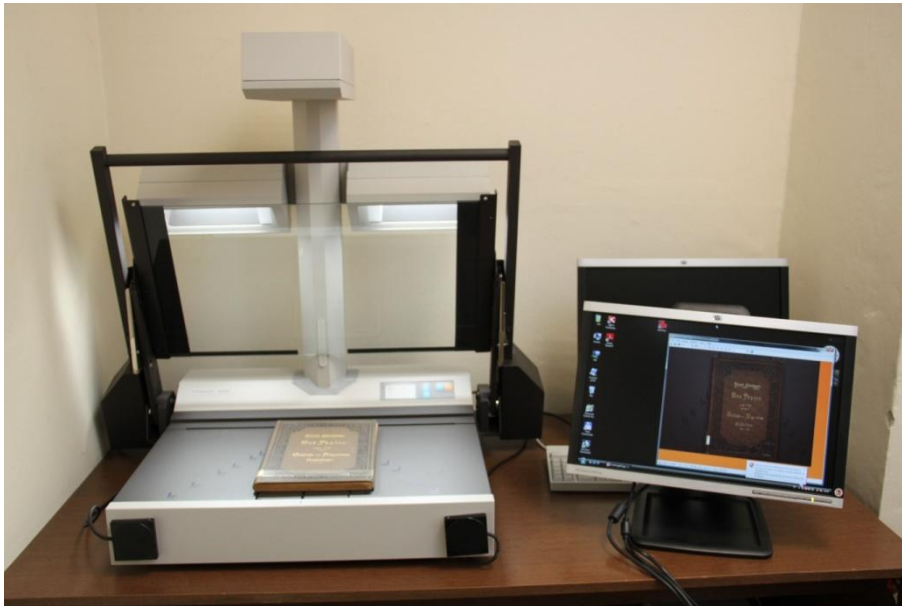
ústavu v roku 1949 a súčasne sa archívne ochraňujú aj ďalšie materiály spred tohto roku. Výskumný ústav papiera a celulózy bol založený s celočeskoslovenskou pôsobnosťou a preto sa v archíve nachádzajú zaujímavé materiály z rôznych predchádzajúcich organizačných štruktúr. Priemyselný rozvoj, vrátane celulózy – papierenského priemyslu, bol v daných regiónoch vždy prepojený na kultúrny a spoločenský život obyvateľstva a priamo ovplyvňoval jeho ekonomickú úroveň. Preto je opodstatnená záchrana a prístupnosť týchto historických materiálov pre odbornú verejnosť, ako doklad priemyselnej histórie Slovenska a okolitých krajín.

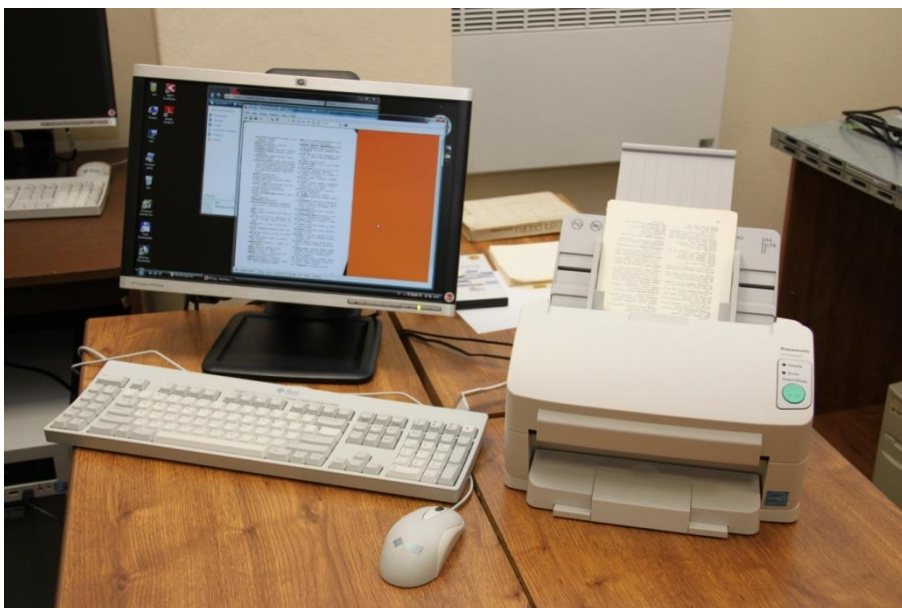
Obr. 2 Ukážka jedného z najstarších materiálov - kniha Praktisches Handbuch PAPIER FABRIKATION z roku 1891.

Staré, historické publikácie s bohatými, prepracovanými ilustráciami rôznych dobových technických zariadení, schém spolu s literárnymi odkazmi, je stále možné považovať za hodnotné a zaujímavé materiály aj pre súčasníkov. Prostredníctvom digitalizácie sa dostávajú mimo archív v elektronickej forme, priamo do počítačov užívateľov informácií, čo podstatne zjednodušuje prístup koncového užívateľa k originálu odborného článku. Dlhodobá tradícia celulózo-papierenského priemyslu v tomto regióne a jeho veľmi dobré postavenie v hospodárstve krajiny je predpokladom jeho ďalšieho rozvoja a teda aj pretrvávajúceho záujmu o informačné bohatstvo knižnice VÚPC.

Digitalizácia sa postupne stala nutnou súčasťou systému komplexného zabezpečovania informáciami a zaujímavá je hlavne pre tých užívateľov informácií, ktorí uprednostňujú prácu s originálom odborného článku, vrátane grafov, obrázkov a literárnych odkazov. Digitálne stredisko knižnice VÚPC využíva špeciálny skener na skenovanie kníh a materiálov väčšieho objemu a rozmerov A4, A3 Minolta PS7000C MKII (obr. 3)

a skener PANASONIC KV-S-1045 C (obr.4) na skenovanie jednotlivých hárkov A4 a A5.

Podstatný podiel informačných požiadaviek sa vykrýva vlastnou bázou dát ADIS CELPA, v ktorej sa v súčasnosti nachádza viac ako 56 000 spracovaných odborných publikácií. Koncový užívateľ z uvedenej bázy dát veľmi rýchlo získa poznatky pre základnú orientáciu v sledovanej problematike, vrátane celých textov publikácií.

V zahraničí a v niektorých oblastiach aj u nás (napr. medicínske vedy, polygrafia) sa teaurus - riadený slovník odborných výrazov – v informačnom prostredí bežne využíva. Kvalita, rýchlosť a rozsah vyhľadanych informácií priamo závisia na správnej formulácii dotazu podľa dohodnutej a odsúhlasenej terminológie zhrnutej v riadenom slovníku - tezaure. Podstatou pri tvorbe tezauru celulózo-papierenského priemyslu sú odborné znalosti autorov pre správne zaraďovanie jednotlivých technických termínov na základe logiky technologických postupov a výrobných procesov spracovania drevnej hmoty. Pri zatriedovaní jednotlivých termínov podľa hierarchie sa v prvej etape

zaradí kľúčové slovo, prípadne viacslavný termín do jednej zo 16 tematických skupín. Tematické skupiny sú zostavené na základe dlhodobých skúseností v oblasti poskytovania technicko – ekonomických informácií a sú prostriedkom k zlepšeniu orientácie vo veľkom množstve odborných termínov danej vednej oblasti. Jednotlivé termíny budú zaradené do tematických skupín a označené podľa hierarchie technického významu, ako hlavný termín (HT), nadradený (širší) termín (ŠT), podradený (užší) termín (UT) a rovnocenný (ekvivalentný) termín (RT).

Je známe, že vedný odbor spracovania drevnej hmoty sa zaoberá širokou problematikou, preto bolo nutné pre práce spojené so zostavovaním tezauru, limitovať ich rozsah určením tematických skupín. Tematika vednej oblasti spracovania drevnej hmoty obsahuje okrem základných technologických procesov spojených s výrobou a spracovaním vlákni, papierov, kartónov a lepeniek aj okrajové vedné oblasti. Napríklad sa sledujú aj informácie z oblasti biológie a genetiky z hľadiska nových postupov pestovania lesných zdrojov a vyhľadávania nových drevných a nedrevných surovinových zdrojov pre priemyselné spracovanie, ale aj na výrobu rôznych netradičných produktov. Intenzívne sa sledujú informácie z oblasti ochrany životného prostredia, udržateľnosti vývoja z hľadiska celulózo – papierenského priemyslu. Za súčasnej ekonomickej situácie v Európe aj vo svete, pre niektorých užívateľov sú zaujímavé pravidelné informácie o situácii na trhoch a cenách vlákni a papierenských produktov, pravidelné informácie o vývoji a inováciách vo firmách spojených so znižovaním spotreby energie, surovín a vody. Na základe dlhodobých skúseností v oblasti poskytovania vedecko - technických informácií a sledovaním zahraničných poznatkov v tejto oblasti sa vytvorila zostava 16 tematických skupín so širším tematickým záberom, ktoré obsahujú poznatky celého rozsahu celulózo-papierenskej problematiky.

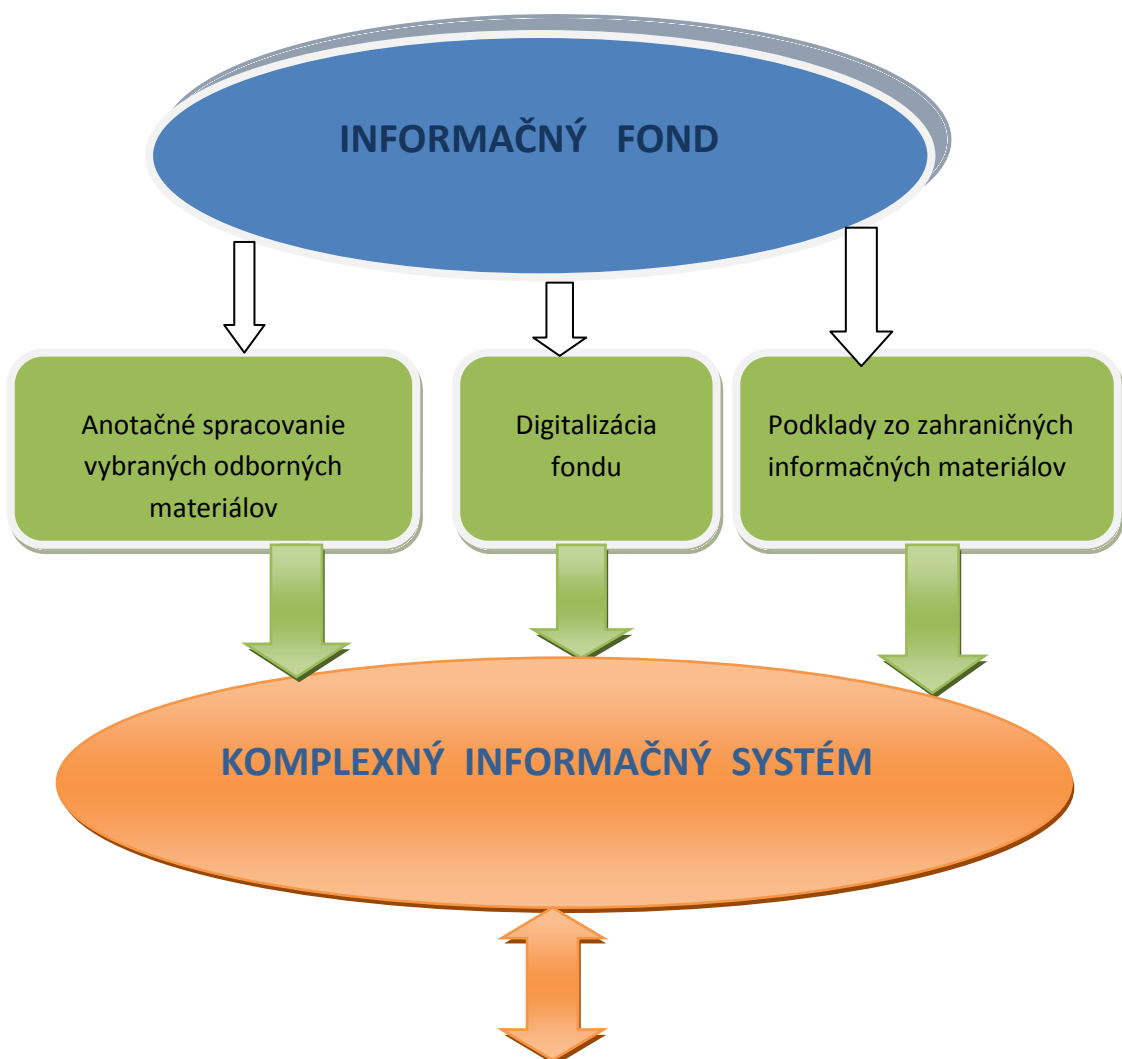
Zostava tematických skupín:

- TO1: Suroviny na výrobu papierenských vlákni, papierov, kartónov, lepeniek a papierenských výrobkov;*
- TO2 : Recyklácia a spracovanie druhotných surovín a ich využitie v papierenskom a v ďalších odboroch priemyslu (biopalivá, bioetanol, biomasa);*
- TO3: Výroba nebielených vlákni a špeciálnych druhov vlákni, vrátane biorafinácie, nanotechnológií (vrátane prania a triedenia vlákni);*
- TO4: Procesy prípravy papierenských vlákni a prídavných prostriedkov (bielenie, mletie, triedenie a zušľachťovanie, zlepšovanie odvodňovania, retencie a p.)*
- TO5: Technológia výroby papierov, kartónov a lepeniek (vrátane nasávaných výrobkov a netkaných textílií);*
- TO6: Sortimenty papierov, kartónov a lepeniek a inovované papierenské produkty;*
- TO7: Úprava, zušľachťovanie a spracovanie papierov, kartónov a lepeniek;*
- TO8 : Polygrafia - suroviny, technológia, produkcia;*
- TO9: Výstavba závodov celpap priemyslu (projekty, výstavba, rekonštrukcie, investície, inovácie strojných a technologických zariadení);*
- TO10: Prevádzka závodov celpap priemyslu (meranie a regulácia, automatizácia, údržba, logistika);*
- TO11: Úspora materiálov, vody a energií, obnoviteľná energia;*
- TO12: Odpady tuhé, kvapalné a plynne, ekológia ochrana životného a pracovného prostredia;*
- TO 13 : Riadenie kvality, analytika, skúšobníctvo, vlastnosti fyzikálne, mechanické, optické;*
- TO 14: Meracie a regulačné systémy, simulácia procesov, chemické a systémové inžinierstvo;*
- TO 15 : Manažment, firemné informácie;*
- TO 16 : Ekonomika a výskum celpap priemyslu;*

Komplexnosť poskytovaných informácií sa prehľbuje a rozširuje využitím vstupov do rôznych profesionálnych zahraničných databáz, ako aj využívaním všetkých dostupných zdrojov informácií. Svoje miesto pri získavaní prvých signálnych informácií má aj internetová komunikácia, ktorá je rozšírená v prvých štádiách sledovania danej problematiky. Ako bezproblémová a najrozšírenejšia

komunikácia však nemá zaručené spätné prepojenie na zdroj informácií, čím sa stáva pre profesionálne využitie menej hodnoverná. Kvalitné a overené informácie sa získavajú z profesionálnych zahraničných báz dát. Pre vlastné potreby celulózo-papierenského priemyslu sa báza COMPENDEX Ei považuje za najefektívnejšiu. Abstraktová báza dát je zameraná na oblasť technických vied a produkuje ju spoločnosť Engineering Information, Veľká Británia. Obsahuje informácie zo všetkých technických odborov, vrátane drevospracujúceho a celulózo-papierenského priemyslu. Týždenne doplňovaná databáza má retrospektívu od roku 1969 a spracováva 5000 časopisov, konferenčných materiálov, technických správ, kníh a publikácií. Doplnujúce informácie komplexného informačného systému sa navyše získavajú z ďalších databáz orientovaných na rôzne vedné disciplíny, ako sú Science Direct, Scopus, Biotechnology, Web of Knowledge, Current Contents Connect a i.

Hlavným charakteristickým znakom uvedeného komplexného informačného systému je orientácia na koncového používateľa na všetkých úrovniach informovanosti; od signálnych informácií pri orientačnom prieskume problematiky, cez rešeršné podklady pre výskumné, študijné a rozhodovacie práce, projekty až po zabezpečenie prístupu k originálu publikovaného materiálu. Komplex informácií získavaný z rôznych zdrojov následne slúži pre porovnanie úrovne výskumu a vývoja riešených úloh, ako aj pripravovaných a plánovaných úloh a projektov.

TEZAURUS

PROCES ZJEDNOCOVANIA
TERMINOLÓGIE